

УДК:
339.9.012:338.124.4(100)
Примљено:
15. јуна 2009.
Прихваћено:
18. јуна 2009.
Оригинални
научни рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXI) VIII, vol=20
Бр. 2 / 2009.
стр. 253-260.

Ненад Ђорђевић
Академија за дипломатију и безбедност, Београд

ЕКОНОМСКА ДИПЛОМАТИЈА И СВЕТСКА ЕКОНОМСКА КРИЗА

Сажетак

Економска дипломатија представља будућност дипломатије, јер је у околностима глобализације светске привреде и политике постала основно средство продора на светско тржиште. Главна функција економске дипломатије је заштита националних интереса у међународним економским односима. С друге стране, суочавамо се са светском економском кризом која, поред осталог, тешко оптерећује међународне односе и битно утиче и на профилисање актуелне економске дипломатије. У овом раду је учињен покушај да се укаже на неке аспекте њиховог међусобног односа који, по мишљењу аутора, заслужују пажњу.

Кључне речи: Економска дипломатија, светска економска криза, међународни економски односи, глобализација, економске информације, преговарање.

1. ЕКОНОМСКА ДИПЛОМАТИЈА - СПЕЦИФИЧАН ОБЛИК ДИПЛОМАТСКЕ АКТИВНОСТИ

Уодносу на биполарни међународни поредак II половине 20. века, научно-технолошки прогрес и глобализација су битно утицали на проширење економских функција и задатака класичне дипломатије. То се одразило на правац дипломатског деловања које теоретичари и практичари различито називају. Економизација дипломатије условила је и назив економска дипломатија коју је најпре лансирала француска школа, а затим је прихватила и руска школа економске дипломатије.

Европска школа схвата економску дипломатију као коришћење државних дипломатских ресурса и метода, али и економских мера и инструмената (трговинска политика, кредитно-монетарна, технолошка и сл.) на билатералној и мултилатералној основи ради обезбеђења развоја националне привреде и заштите спољноекономских интереса земље.¹⁾

У англосаксонској литератури се сусрећемо са термином ‘‘спољно трговинске активности’’²⁾, мада трговинску дипломатију не треба мешати са економском дипломатијом, без обзира на то што она подразумева коришћење потенцијала резиденцијалних мисија не само за промовисање извоза, већ и за обезбеђивање инвестирања у привреду сопствене земље. У америчкој школи интернационалног менаџмента економизација дипломатије се дефинише као интернационална бизнис-дипломатија и разликује се од европске дефиниције дипломатије. Наиме, америчка школа више наглашава дипломатизацију бизниса, полазећи од снаге величине својих мултинационалних компанија, са једне стране, али и вођења индустрије политике од стране САД, односно од конкретне економизације дипломатије у земљи у којој економски интерес има апсолутни приоритет. Другим речима, ради се о активности државе на сопственој промоцији и заштити интереса националних фирми на међународном плану, преговорима са владама (како фирми тако и државе) у чијим земљама америчке компаније послују, избегавању конфликта у земљи и у зони интернационалног бизниса, прикупљању информација, односно глобалном позиционирању америчке извозне експанзије преко државног, дипломатског апарата, а уз садејство америчких предузећа уз преговоре, као веома битног елемента интернационалне бизнис дипломатије.

2. ГЛОБАЛНА ЕКОНОМСКА КРИЗА КАО НОВИ ФАКТОР ОД УТИЦАЈА НА ЕКОНОМСКУ ДИПЛОМАТИЈУ

Савремена финансијска криза која је започела средином седамдесетих година прошлог века, доживљава своју негативну кулминацију од 2008. године. Покушај да се сопствени економски развој оствари спекулацијама, преварама и непринципијелним рушењем постојећег друштвено-економског и правног система међу-

1) Орнатски, И.А., Економска дипломатија, Международние отношения, Москва, 1985, стр.3.

2) О томе шире видети у Џоф Р. Берин: Дипломатија-теорија и пракса, ИП ‘‘Филип Вишњић’’ и ‘‘Академија за дипломатију и безбедност’’, Београд, 2008, стр. 187-188.

народне заједнице, вратио се као бумеранг најмоћнијој економској и војној сили САД. Финансијска криза, поред мега-силе САД, погодила је и све земље које су имале знатан проценат власништва у економији САД-а. Начин решавања тих криза, упркос честим самитима на врху (Г8 и Г20) још увек није изванредан, не постоје чврсте излазне стратегије, али се уочава поновно оживљавање повлашћене улоге државе у економији. Самим тим, значајно се повећава место и улога економске дипломатије, која у овом тренутку добија прворазредан значај. То указује на то да светска економска криза се не може решити ако се не изврши темељно озбиљно реструктурирање државне организације водећих сила, као и промене у структури међународне заједнице у међународним политичким и финансијским односима.

2.1. МЕГАТРЕНДОВИ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА

Са становишта светске економске кризе, пажњу заслужују излазне стратегије, односно мегатрендови економског развоја, као битно исходиште у профилисању економске дипломатије. Израз мегатрендови развоја дугујемо Јохану Наисбиту³⁾, који је тиме означио основне претпоставке реструктурирања постојећег, као и наступање новог друштва у Америци. По њему, мегатренд је успостављање одређене структуре, нових структурних односа, новог понашања, новог начина размишљања. Мегатрендови говоре о смеру кретања, а на сваком је да одлучи да ли ће их прихватити или не. Ипак, трендови су попут коња, лакше је јахати у смеру у ком су сви кренули. Ако је одлука неког бизнисмена у складу са преовладајућим трендом, онда му он (тренд) иде на руку. Аналогно томе, одлука државе коју следи свака економска дипломатија подразумева државне и националне интересе, али мора бити и плод кооперативности, јер је криза универзални проблем и мора се заједнички решавати. Више нису довољни самити на врху Групе 8 (Г8), већ се иде на проширење самита водећих сила (Г 20), што говори о општим трендовима у које су укључене не само дипломатије великих сила. Најзначајнији мегатрендови, односно нови смерови развоја који могу бити од утицаја на вођење бизниса у будућности,⁴⁾ а тиме и од круцијалног значаја на креирање економске дипломатије, садрже фазе :

3) Johan Naisbit: Megatrends: the new Directions Transforming our Lives, A. Warner Communications Company, New York, 1982

4) J. Наисбит наводи десет мегатрендова развоја

1. Од индустријског ка информатичком друштву
2. Од формирања технологије ка прожимајућој технологији
3. Од националне привреде ка светској привреди
4. Од кратког ка дугом року
5. Од централизације ка децентрализацији
6. Од помоћи институција ка самопомоћи
7. Од представничке ка партиципативној демократији
8. Од хијерархијске организације ка мрежној организацији
9. Од севера према југу
10. Од детерминизма ка вишеструком избору
11. Од класичног образовања ка перманентном и продуктивном образовању.
12. Од традиционалних подстицаја ка пословној каријери са новчаном компензацијом

Сваки од наведених мегатрендова заслужује пажњу, али ћемо се задржати само на неке који су у контексту глобалне економске кризе можда више апострофирани.

Један од њих је тренд од индустријског ка информатичком друштву, који није нов, а њен значај је у томе што данашња софистицирана технологија невероватно убрзава глобализацију. Савремено пословно комуницирање у економској дипломатији, методе и технике преговарања, реализација интернационалне стратегије економије у дипломатији су, једноставно, незамисливи без уважавања оваквог тренда.⁵⁾ У информатичком друштву излаз је у новим предузетничким иницијативама, како у индустријски развијеним друштвима, тако и у државама у транзицији, при чему знање постаје уносно занимање и покретачка снага привреде, односно «знање је већ постало примарна привредна грана, индустрија која привреду опскрбљује преко потребним и најважнијим средствима за производњу».⁶⁾ Проблем информатичког друштва је транспарентност и брзина протока информација, што посебно важи за област

5) Смењују се револуционарна раздобља у материјалном животу модерног друштва и доносе прелаз најпре од једноставне кооперације до мануфактуре, затим од водене паре до механизације, па од електрике аутоматизације и најзад од електрике до роботизације... настали су они (преврати) и развијали се из различитих побуда и позиција. Први из економизирања ручним радом, други из економизирања радним временом, трећи из економизирања информацијом”(др. Адолф Драгицевиц: Визија и збиља, Аугуст Цесарец, Загреб, 1986, стр.46)

6) Друцкер: Иновације и предузетништво, Београд, “Привредни преглед”, 1990, стр.84

финансија. Посматрање кретања новчаних токова показало је слабости економије неолиберализма, а актуелна финансијска криза се може сматрати једном од највећих криза после оне из 1929-1933 године.

Тренд од националне ка светској привреди добија посебно на значају у условима глобалне кризе и представља један од приоритета који је у фокусу савремене економске дипломатије. Данас се живи у свету међузависних заједница. Међународна подела рада је економска категорија у којој је увек присутна борба између развијених и неразвијених. Стога се константно повећава јаз између богатих и сиромашних. Зато би циљ неразвијених земаља требао да буде производња финалних производа, пошто високоразвијене државе покушавају да од њих створе, искључиво, сировинску базу и тржиште за своје производе. То је тенденција стварања новог облика неопротекционизма. Да би се то избегло неопходно је извршити реструктурирање међународних организација у области финансија, привреде, економије а самим тим и политике. Тај процес је управо започео. Свет ће се интегрисати али са промењеним центрима моћи и равномернијом прерасподелом светског богатства. Стога, структурно прилагођавање постаје умеће прилагођавања. У свету сталних промена какав је данашњи, развојна динамика компанија и привреде зависи од брзине прилагођавања. Економска дипломатија која се ефикасније трансформише и прилагоди оваквим трендовима има, свакако, много више успеха.

3. ПРИОРИТЕТИ САВРЕМЕНЕ ЕКОНОМСКЕ ДИПЛОМАТИЈЕ

Савремена економска криза, као и све претходне, сигурно ће потенцирати неке нове приоритете различитих делатности, па И економске дипломатије. То се, пре свега, односи на следеће три области:

- а) Праћење најважнијих параметара кретања светске економије;
- б) Прогноза кретања; и
- в) Очување националних економских интереса.

По логици ствари, криза виђених размера које се испољавају у свету од 2008. године, није могла да настане изненада. Она је представљала изненађење само за оне државе и њене представнике

који или нису пратили шта се догађа, или и оно што су видели нису умели правилно да оцене. Због тога се у први план истиче велика обавеза економске дипломатије да интензивно прати све оно што се догађа на глобалном плану и у економијама појединих земаља, како би била у стању да на време уочи релевантне индикативне трендове. Та активност се одвија практично све до границе између класичне дипломатије и обавештајног рада.

Друга актуелна област испољавања савремен економске дипломатије јесте да се, на основу релевантних сазнања, укаже на прогнозе економских кретања на генералном плану И у појединим земљама. При томе је од суштинске важности да се такве процене прате за релевантне земље (САД, ЕУ, Русија, Кина...) и за кључне параметре (стопа раста, инфлација, запосленост, кредитно-монетарна политика...). Овакве анализе су нарочито значајне за мање и неразвијеније земље, које немају моћ да утичу на глобална кретања, али зато треба да знају шта се догађа, како би заштитиле своје интересе.

Трећа област деловања економске дипломатије односи се, а то пракса показује, на настојање сваке земље да, прво, анализира шта се догађа у ближем и даљем окружењу и, друго, да сугерише предузимање мера којима би се заштитили национални економски интереси. Већ сада, након непуне године интензивне светске економске кризе, јасно је да све земље воде рачуна, пре свега, о томе како да очувају своје интересе. При томе, не треба да завара интензивна међународна активност на решавању тих проблема (поменути самити Г8 и Г20), јер је она усмерена, пре свега, на то да се реше домаћи проблем.

Да је Република Србија ранијих година имала у виду овакав приступ економској дипломатији, вероватно би избегла ситуације у којима су представници актуелне политичке власти различито оцењивали неке процесе, а и сада износе контроверзне прогнозе у погледу превазилажења економске кризе. Наравно да то, у великој мери, онемогућава ефикасност у креирању и спровођењу економске дипломатије државе.

ОДАБРАНА ЛИТЕРАТУРА

- Цоф Р. Бериц, Дипломатија-теорија и пракса, ИП ‘‘Филип Вишњић’’ и Академија за дипломатију и безбедност, Београд, 2008.

- Владимир Првуловић, Економска дипломатија, “Грмеч”, Београд, 2001.
- Ненад Ђорђевић, Мега трендови развоја у друштву, бизнису и економији, Факултет за менаџмент малих предузећа, Београд, 2008.
- Дијана Зеленика, Утицај економске дипломатије на заједничка улагања (на примеру Републике Српске), докторска дисертација, Универзитет Привредна Академија, Нови Сад, Факултет за менаџмент малих и средњих предузећа, Београд, 2009, (ментор: Проф. др Ненад Ђорђевић).
- Живорад Ковачевић, Међународно преговарање, “Филип Вишњић”, Дипломатска академија МСП СЦГ, Београд, 2004.
- Давид Дашић, Дипломатија, економска мултилатерала и билатерал, Универзитет Браћа Карић, Београд, 2003.
- Миодраг Митић, Дипломатија, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1999.

Nenad Djordjevic

**ECONOMIC DIPLOMACY AND WORLD
ECONOMIC CRISIS**

Summary

Economic diplomacy represents the future of diplomacy, in the era of globalization of world economy and politics it has become the basic tool of penetrating the world markets. The main function of economic diplomacy is the protection of national interests in international economic relations. On the other hand, we are facing the world economic crisis that is, among other things, burdening international relations and significantly affecting the profiling of the current economic diplomacy. In this article an effort was made to address and point out some of the aspects of their interaction that, in the author's opinion, deserve attention.

Key words: Economic diplomacy, world economic crisis, international economic relations, globalization, economic informations, negotiation.